

Javaslatok, szempontok a Nemzeti Ifjúsági Stratégiához

A GYIÖT elkötelezett a hazai ifjúsági munka megerősítése mellett, amelynek kedvezményezettjei a magyar fiatalok, és tágabb értelemben maga a társadalom. Éppen ezért örömmel fogadtuk, hogy a Kormány új, nemzeti szintű ifjúsági stratégia megalkotását kezdeményezte. Hisszük, hogy az önálló ifjúsági szakpolitika – valamint az azt megalapozó stratégia és az arra épülő ifjúságpolitika tervezése, végrehajtása és értékelése – elengedhetetlen Magyarország társadalmi-gazdasági fejlődéséhez.

Örömmel láttuk, hogy a stratégia megalkotásának folyamatába a Kormány az érintett korosztályt is igyekezett bevonni. Hasonló megközelítésre ösztönözzük a Kormányt a szakmai szervezetek tekintetében is: a NIS előkészítési folyamata legyen minél átláthatóbb és legyen lehetősége minden ifjúságsszakmai szervezetnek részt vennie abban. Lényegesnek tartjuk, hogy erre a nyílt, bármely szakmai szervezet által elérhető részvételre a folyamat minél korábbi szakaszától legyen lehetőség.

Az alábbi javaslatokat a GYIÖT tagjai, munkatársai és szakértői körének tagjai állították össze 2025. decembere és 2026. januárja között. Javaslatainkkal kapcsolatban előrebocsátjuk: nem törekedtünk a teljeskörűségekre. Azaz bizonyosak vagyunk abban, hogy vannak az alábbiakon túlmutató, az ifjúsági és a kapcsolódó szakpolitikák körében megvalósítandó kormányzati cselekvések. Azonban bizonyosak vagyunk abban is, hogy az általunk megfogalmazott javaslatok, szempontok nem hiányozhatnak egy napjainkban, Közép-Európában megfogalmazásra kerülő, az ifjúsági és a kapcsolódó szakpolitikák feladatait az elkövetkező évtized(ek)re meghatározó kormányzati stratégiából.

A stratégia ifjúságképe

Minden társadalompolitikai stratégia mögött van egy ideálisnak tartott társadalomkép. Ami persze nem lehet kizárólagos, megfogalmazása azonban nélkülözhetetlen annak érdekében, hogy láthatóvá váljanak az adott stratégia egészét átható, a főbb irányokat meghatározó értékek és alapelvek. Ez az eszméség azért is fontos, mert - többek között - ez teszi lehetővé, hogy az adott stratégia evolutív helyett jövőorientált legyen. Azaz nagyobb eséllyel határozzon meg ambiciózus célokat, alkalmazzon kreatív eszközöket és építsen az ifjúságsszakmai szereplők innovatív kapacitásaira. Elengedhetetlennek tartjuk tehát, hogy a NIS-nek legyen ifjúságképe és határozza meg: miként tekint a fiatalokra. Ezzel kapcsolatban két szempontot javasolunk a Kormány számára.

“A hagyományt nem ápolni kell, hisz nem beteg. Nem őrizni kell, mert nem rab. Hagyományaink csak akkor maradhatnak meg, ha megéljük őket!” - szól az ismert, Sebő

Ferenc-idézet. Ezért beszél a népművészeti szakma a hagyományok átörökítéséről. És tudja, hogy az átörökítés során, amikor az idősebb generációtól a fiatalabb átvesz dallamokat, mintákat, mozdulatokat, szokásokat, akkor a hagyomány egyes elemei átalakulnak. Átalakulnak, mert azok nem önmagukért valók, hanem a mindennapokban betöltendő funkciókkal rendelkeznek.

Egyrészt ezt a logikai megközelítést javasoljuk a Kormánynak a fiatalokkal kapcsolatban is. Abból a szempontból, hogy sokkal inkább a hagyományok, szokások, normák, társadalmi gyakorlatok, intézmények stb. megújítását, napjainkra való alkalmazását, adaptálását remélje a Kormányzat a fiataloktól, mintsem azok változtatás nélküli továbbvitelét. Ehhez persze szükséges azok ismerete, gyakorlása, megélése, de ugyanilyen fontos mindezek kritikai megközelítése is. Azt javasoljuk tehát, hogy a stratégia olyan folyamatokat támogasson, amelyek eredményeként a társadalom ne azt várja a fiataloktól, hogy elfogadják az eddigi bölcsességeket, hanem - bízva e bölcsességek erejében is - éppen azt remélje, hogy kritikai módon viszonyuljanak mindezekhez: kérdőjelezzék meg és formálják a jelen állapotához. E folyamatok középpontjába magukat a fiatalokat és a velük foglalkozó szakmát, az ifjúsági munkát szükséges állítani. Azért is, mert a fiatalok lehetőségei is jelentősen beszűkülnek az ifjúsági munka hiányában abban, hogy megéljék, megértsék és aktívan alakítsák a körülöttük lévő világot.

Másrészt azt a szemléleti alapot javasoljuk a Kormánynak, hogy az ifjúkornak (15-34¹), különösen annak első éveinek (~15-18) legyen önértéke. Értve ez alatt azt, hogy a felnövekvő generációkra elsődlegesen ne úgy tekintsenek a mindenkorai Kormányok, mint leendő munkavállalókra, vállalkozókra, szülőkre, közösségi vezetőkre stb., és ne ezen társadalmi szerepek felől közelítse meg a velük kapcsolatos állami feladatok körét. Hanem elsődlegesen mindazon szükségletek irányából, amelyek a kamaszkor sajátjaiból erednek és ezzel azt igyekezzen garantálni a Kormány, hogy a fiatalok "itt és most" érezzék magukat biztonságban és legyenek képesek bizakodással tekinteni - a mindenkor is - kiszámíthatatlan jövőre². Mindez azért is fontos, mert minden jövőbeni szerepükben akkor tudnak majd helytállni a felnövekvő generációk tagjai, ha életük azokat megelőző szakaszaiban megkaptak minden támogatást ahhoz, hogy erős és reziliens felnőtt személyiségeké váljanak.

Ifjúsági intézmény- és szolgáltatásrendszer

A gyermekkorból a felnőttkorba való átmenetnek és ehhez kapcsolódóan az önállóvá válás időszakának számtalan gyönyörűsége, de legalább ugyanennyi nehézsége, buktatója is van. A "ki vagyok én?", a "mi a dolgom, hol a helyem a világban?", a "mi lesz velem?" és hasonló jellegű kérdésekre sosem volt könnyű választ találnia senkinek, de napjainkban - megannyi okból kifolyólag - ez még nehezebb. Pedig e válaszok egyrészt nélkülözhetetlenek ahhoz,

¹ A legutóbbi nagymintás ifjúságkutatás célcsoportja alapján tételezzük fel, hogy a NIS (is) a 15-34 éves korosztályt tekinti fiatalnak. Ugyanakkor megjegyezzük: statisztikai-jogi szempontból kell életkor szerinti lehatárolás, de az ifjúságkép értelmezéséhez hasznos továbbvinni a korábbi stratégia szemléletét (kortárs csoporttól másokért való felelősségvállalásig). Továbbá fontos, hogy a stratégia úgy határozzon meg célokat, hogy azokhoz pl. azon települések is tudjanak kapcsolódni, ahol nincsen középiskola vagy felsőtagozat és ilyen esetekben az ott folyó ifjúság szakmai tevékenység célcsoportjába a 15 évesnél fiatalabb korosztályok is beletartoznak.

² A nagymintás ifjúságkutatások elérhető legfrissebb ismert adatai (2020) szerint a fiatalok legégetőbb problémája a "bizonytalanság, kiszámíthatatlan jövő".

hogy kialakuljon a fentiekben említett erős és reziliens felnőtt személyiség. Másrészt jellemző sajátosságuk, hogy azok nem sorolhatók be egyetlen "klasszikus szakpolitika" feladat- és hatáskörébe se.

Ezért is van égető szükség arra, a fiatalok közelében elérhető, azaz települési, városrészi (szomszédsági) szinten megszervezett, megfelelő infrastruktúrával és szakképzett munkatársakkal rendelkező ifjúsági intézmény- és szolgáltatásrendszerre, amely úgy támogatja az önállósodásban, illetve felnőtté válásban a fiatalokat, hogy közben a személyiségük teljes komplexitásában, azaz nem csak az életük egy-egy szelete felől (pl.: probléma, közösség, tudás, egészség) tekint rájuk. Hanem abban támogatja őket, hogy fiatalként éljenek, tanuljanak, cselekedjenek, készüljenek fel a felnőtt életre, mindezt minél inkább önmaguk által vezérelve.

Ennek az intézmény- és szolgáltatásrendszernek már vannak előzményei és hagyományai is Magyarországon. Gondolunk itt pl. az önkormányzatok, civil szervezetek, egyházi közösségek által működtetett ifjúsági házakra, ifjúsági közösségi terekre, a professzionális pedagógiai-ifjúságfejlesztői programokkal és erős lokális kötődésekkel rendelkező országos hálózatokra (pl. cserkészek, egyházi ifjúsági klubok) vagy az olyan, országosan elterjedt modellekre, mint a gyermek- és ifjúsági önkormányzatok vagy a települési/megyei hivatalok keretei között dolgozó ifjúsági referensek. A közösségi művelődési szakterület pedig - ha finanszírozási mértékét tekintve nem is, de szemléletében - jó példája annak, hogy miképpen lehet megalkotni egy szektorközi együttműködésen alapuló, a térségi-települési sajátosságokat figyelembe venni képes intézmény- és szolgáltatásrendszeri szabályozást. A kompetens szakembergárda az egykori ifjúságsegítő felsőoktatási szakképzésen, illetve a jelenlegi ifjúsági közösség-szervezés szakon végzett szakemberek mellett hazánkban aktív, terep tapasztalattal rendelkező gyakorlati szakemberekből áll. A szakmában dolgozók számára viszont fontos, hogy egzisztenciális és szakmai értelemben is stabil és értékálló perspektíva álljon rendelkezésre, amelyet a NIS célkitűzései is támogathatnak.

A NIS tehát tud építeni - sőt: szükséges is, hogy építsen - a már létező gyakorlatokra, hagyományokra, azaz nem a nulláról kell kiépíteni az ifjúsági szolgáltatások hazai rendszerét. Ezek az alapok azonban megerősítésre szorulnak, ezért azok rendszerbe foglalása, minőségi garanciáinak kidolgozása és kiszámítható működési feltételeik megteremtése, továbbá a mindezeket keretbe foglaló és garantáló jogszabályi környezet kidolgozása része kell legyen a NIS-ben meghatározásra kerülő kormányzati feladatoknak.

Önálló szakpolitika

Az előzőek szerinti, települési, városrészi (szomszédsági) szinten szerveződő ifjúsági intézmény- és szolgáltatásrendszer akkor tudja elérni a célját, ha szorosan együttműködik a többi, a felnövekvő generációkkal (is) foglalkozó intézmény- és szolgáltatásrendszerrel. Gondolunk itt az oktatási, a szociális, a kulturális, az egészségügyi, a munkaerőpiaci - és még sorolhatnánk - ágazatok, szakterületek szereplőire. Ez a jellegű kettősség illetve egymásra utaltság - erős vonalakkal körülrajzolt önálló feladat- és hatáskör és ezt kiegészítő együttműködés és koordináció - szakpolitikai szinten is meg kell jelenjen. Hasonlóan az

1998-2002 közötti időszakhoz, amikor önálló szakpolitikaként, ágazatként került meghatározásra az ifjúságügy³.

Javasoljuk tehát, hogy az ifjúságügy legyen önálló szakpolitika és ekként legyen felelős az előző pontban leírt települési szintű intézmény- és szolgáltatásrendszer szabályozásáért és finanszírozásáért. Mindehhez kapcsolódva tartjuk szükségesnek, hogy legyenek

- **az állam és az önkormányzatok számára** - településméret és/vagy típus szerint - **meghatározott feladatok**, általuk kötelezően biztosítandó szolgáltatások,
- **ágazati törvény**, amely rögzíti az előző pont szerinti állami és önkormányzati feladatokat,
- **végrehajtási kormányrendeletek**, amelyek rögzítik az állami és önkormányzati feladatok részletszabályait,
- **szakmai támogató rendszer**, amelynek keretében kutatások és szakpolitikai részstratégiák készülnek, továbbá a szak- és felsőoktatást kiegészítő szakmai továbbképzési rendszer működik és azt kiegészítő szakmai tudásbázis-építés (fizikai és online könyvtár) zajlik⁴,
- a mindezen feladatok ellátását biztosító **normatív forrás**.

Szakterületi javaslatok

Javaslatunkkal elsősorban a NIS kereteinek meghatározásához kívánunk hozzájárulni. Alább azonban megfogalmazunk néhány, általunk különösen fontosnak tartott szakterületi javaslatot.

Az ifjúsági munka – különösen a **nyitott ifjúsági munka**⁵ – módszertana és ereje abban rejlik, hogy lehetőséget nyújt a fiatalok számára a kapcsolódásra, a találkozásra, valamint a kötetlen, fogyasztási kényszerszertől mentes és biztonságos terekben való jelenlétre. A különböző, változást jelentő helyzeteket meg- és átélő fiatalok életében az ifjúsági munka támogató szereplőként tud megjelenni. Ehhez azonban szükséges, hogy a **szakma láthatóbbá és elismertebbé** váljon, valamint hogy nagyobb figyelem irányuljon a fiatalok családon és iskolán kívüli – vagyis az úgynevezett harmadik térhez kapcsolódó – közösségi tanulási és szocializációs szükségleteire.

A jelenléti, azaz a személyes találkozáson alapuló ifjúsági munka mellett kiemelten fontos annak **online formáját** is fejleszteni. E törekvések kapcsán viszont meg kell haladni azt a megközelítést, miszerint a fiatalok online közösségeiben kell jelen lenni az ifjúsági szakembereknek. Hiszen a jelenléti ifjúsági munka sem azt jelenti, hogy baráti találkozókhoz csatlakoznak ifjúsági munkások. Sokkal inkább a nyitott vagy a felkereső ifjúsági munka hozható analógiának: legyenek olyan online elérhető, hiteles válaszokat adni képes, az

³ 1998 és 2002 között is helyettes államtitkár volt felelős az ifjúságügyért, azzal a különbséggel, hogy a szervezeti hierarchia következő szintje a közigazgatási államtitkár volt. Azaz az akkori kormányzati struktúrában az ifjúsági szakpolitikáért felelős helyettes államtitkár, illetve az ifjúsági szakpolitika önálló entitásként volt jelen.

⁴ Mindezek csak a legfontosabb feladatai a szükséges szakmai támogató rendszernek. Amelyek előképe az a Mobilitás Ifjúsági Szolgálat, amely bár korábban jött létre, de 1998 és 2002 között vált - megszüntetéséig - a hazai ifjúsági munka és szakpolitika meghatározó szereplőjévé.

⁵ A már korábban említett helyi szintű ifjúsági intézmény- és szolgáltatásrendszer egy olyan eleme, amely a fiatalok számára létrehozott közösségi teret jelenti. Ez a tér nyitott és elérhető a fiatalok számára, találkozási és közösségi pontként működik, ahol az önkéntes részvételen alapuló, a fiatalok által közösen irányított programok valósulnak meg.

online kommunikáció sajátosságait ismerő és e keretek között is valid válaszokat adni képes szolgáltatások, amelyek alternatívát jelentenek a közösségi média vagy az mesterséges intelligencia "bölcsségével" szemben.

Az ifjúsági munka hozzáférhetőségének további eszköze annak a köznevelési intézményekben való megjelenítése. Az **iskolai ifjúsági munka** a közösségi és állampolgári kompetenciák fejlesztésével, ilyen célú foglalkozások, szakkörök, tanítási időn túli programok megvalósításával járulhat hozzá az általános- és középiskolák nevelési céljaihoz. Mindezeket mellett erősítheti, illetve kiegészítheti az iskolapszichológusok fiatalok mentális egészségfejlesztése érdekében végzett munkáját.

Az ifjúságügyi képzés, tudásrendszer és szakmai elismerés szükségessége

Az ifjúsági intézmény- és szolgáltatórendszer működtetése és hosszú távú megerősítése nem képzelhető el olyan ifjúsági szakemberek nélkül, akik rendelkeznek a fiatalokkal végzett munka magas színvonalú gyakorlati tapasztalataival, valamint az ifjúságügyhöz kapcsolódó elméleti, társadalmi és szakpolitikai ismeretekkel. Jelenleg Magyarországon az ifjúsági területen számos elkötelezett és tapasztalt szakember dolgozik, ugyanakkor nem létezik koherens, egységes ifjúságügyi képzési és tudásrendszer, amely világos pályaképet, egymásra épülő képzési szinteket és kiszámítható szakmai fejlődési utakat biztosítana számukra, illetve az ifjúsági terület iránt érdeklődők és oda belépni szándékozók számára vonzó, tervezhető perspektívát kínálna.

A meglévő felsőoktatás képzési formák más ágazatok logikájához illeszkednek, és csak részlegesen fedik le az ifjúsági munka sajátos szakmai igényeit, az ifjúsági munkára kifejezetten jellemző nemformális (tovább)képzési lehetőségek pedig sok esetben idegennyelv tudást igényelnek. Az ifjúsági szakemberek képzése így töredezett, eltérő szemléletek mentén szerveződik, a nemformális tanulás és képzés pedig nehezen értelmezhető és elismerhető a jelenlegi formális képzési és képesítési rendszerekben. Mindez hozzájárul ahhoz, hogy az ifjúsági munka során megszerzett tudás, tapasztalat és kompetencia gyakran láthatatlan marad. Emellett az ifjúsági területen megszerzett végzettségek és kompetenciák jogi és szakmai elismerése és a hozzáférhetősége sem egységes: azok intézményenként, munkáltatónként eltérő módon jelennek meg, ami gyengíti az ifjúsági munka szakmai presztízsét és az ifjúsági intézmény- és szolgáltatórendszer stabilitását.

Mindezek alapján indokolt, hogy a Nemzeti Ifjúsági Stratégia önálló stratégiai kérdésként kezelje az ifjúságügyi képzés, tudás- és szakmafejlesztés, valamint szakmai elismerés rendszerét. Olyan átfogó megközelítésre van szükség, amely egyszerre erősíti az ifjúsági munka gyakorlati megvalósítását, integrálja a nemformális tanulás eredményeit, valamint biztosítja az ifjúságügyhöz kapcsolódó elméleti és szakpolitikai tudás rendszerszintű elsajátítását és ennek a tapasztalatnak és tudásnak a széleskörű elismerését és hozzáférhetőségét.

A fiatalok **mentális egészségének** megőrzését, fejlesztését szolgáló kormányzati cselekvések körében javasoljuk a mobiltelefon-forgalmazók és -gyártók, továbbá a tartalomszolgáltatók felelősségi köreinek vizsgálatát és szabályozását, továbbá a mobiltelefon-használattal, annak negatív hatásaival kapcsolatos szülői tájékoztató

programok megvalósítását, egyúttal pedig az ifjúsági területen dolgozó szakemberek mellett a pedagógusok támogatását abban, hogy az eszközök tudatos, biztonságos és etikus használatára jobban készítsék fel a fiatalokat.

A **népesedéspolitikai** célokkal összefüggésben azt a tényt javasoljuk a Kormány figyelmébe, miszerint a tervezett gyermekek száma jelentősen meghaladja a végül megszülető gyermekét és történik ez - a nemzetközi összehasonlításban is kiemelkedő mértékű - anyagi támogatásokat biztosító családtámogatási rendszer működtetése mellett. Ha e tények mellé tesszük a felnövekvő generációk közérzetéről szóló kutatások eredményeit, továbbá a mentális egészségükkel kapcsolatos ismereteinket, akkor mindezekből az is következik, hogy a népesedéspolitikai célok eléréséhez egyszerre szükséges a mindennapokat átható társadalmi polarizáció és verbális-mentális agresszió csökkentése és a fiatalok megküzdési képességeinek erősítését szolgáló hosszútávú programok indítása.